

Jože Debevec

»Pred vsem vedi, da mora profesor ne le poučevati, ampak tudi vzgajati, to je razvijati, krepiti mora v učencu vse zmožnosti: umstvene in нравne, voljo, srce in glavo, da bo na tem svetu koristen ud človeške družbe in da doseže tudi svoj večni namen. Ali ni to res vzvišen poklic? Zato pa mora imeti bodoči profesor čist namen. Kdor postane profesor samo zato, da si služi kruh, ali pa, ker si obeta prijetno življenje, on ni pravi profesor, ampak - najemnik.« Te misli so iz pisma očeta, učitelja na Notranjskem, sinu Ivanu na Dunaj, ki se odloča za profesorski poklic. S tem pismom se konča vzgojna, avtobiografska povest v pismih Vzori in boji pisatelja duhovnika Jožeta Debevca, ki je kot dolgoletni gimnazijski profesor ta načela uresničeval. Iz pisem, ki jih dijak Ivan (pisateljev drugi jaz) pošilja očetu in vrstniku Josipu v Novo mesto, spoznavamo vzdušje med narodno zavednimi slovenskimi dijaki v drugi polovici 19. stoletja. V našo kulturno zgodovino se je zapisal kot avtor prvega slovenskega prevoda celotne Dantejeve Božanske komedije, bisera svetovne književnosti.

“Profesor mora imeti ljubezen do mladine”

»Poučeval je jezike. Vsi njegovi nekdanji učenci zatrjujejo, da je bil med najboljšimi učitelji, kar so jih imeli,« je v otroškem listu *Vrtec* zapisalo hvaležno pero ob njegovi smrti. »Znal jim je s svojim zanimivim poučevanjem vzbuditi ljubezen do predmeta in je hkrati s svojo dobroto pridobil tudi njihova srca.« Rodil se je 15. marca 1867 v Begunjah pri Cerknici. Po očetovi in ljudski šoli v rojstnem kraju je desetleten odšel v Ljubljano. Zaradi boleznj je zamudil sprejemne izpite za gimnazijo, vendar je bil po uvidevnosti vodstva sprejet. Po maturi leta 1887 je odšel na Dunaj študirat klasično in slovansko jezikoslovje, a že naslednje leto je vstopil v bogoslovje v Ljubljani. Po mašniškem posvečenju leta 1890 je deloval kot kaplan na Breznici, zatem v Trnovem v Ljubljani ter študijski prefekt v ljubljanskem bogoslovju. Kot gojenec Avguštineja na Dunaju je študij teologije kronal z doktoratom. Na univerzi v Gradcu se je z diplomom iz klasičnega in slovanskega jezikoslovja usposobil za srednješolskega profesorja. Poleg klasičnih jezikov je poučeval tudi slovenščino, ki je bila njegova velika ljubezen. Najprej je bil suplent v Ljubljani, nato profesor v Kranju, od leta 1910 do upokojitve (1924) pa na klasični gimnaziji v Ljubljani. Med njegovimi dijaki je bil tudi Jakob Šolar, poznejši duhovnik in ugleden slavist, ki so se mu vtisnile v spomin »vse tiste

prelepe ure, ko smo ob njegovi besedi goreli od navdušenja za lepoto in pozabili, da smo v šoli.« Mlade je vzgajal tudi s pisano besedo v *Mentorju, Domu in svetu* (dvakrat, 1919 in 1937, je bil njegov urednik), zlasti pa s svojo knjigo avtobiografskih pisem **Vzori in boji**. Njegova življenjska pot se je iztekla 5. oktobra 1938 v Ljubljani.

Za vzore se je treba bojevati

Vzgojna povest **Vzori in boji**, ki je izhajala v *Domu in svetu* v letih 1896–1897, v knjigi pa leta 1918, podrobno spremlja gimnazijska leta dijaka Ivana do odhoda na dunajsko univerzo. »Mlado Ivanovo srce ves čas teži za vzori, zlasti za dvema, vero in domovino ..., a za vzore se je treba bojevati ... Zato naslov Vzori in boji,« beremo v uvodu (Odkod in kam). Zelo je poudarjena zvestoba Bogu in veri ter ljubezen do domovine. Sedmošolec Ivan piše očetu, da so ustanovili društvo 'Pobratimija' in si zadali naloge »buditi si med seboj narodno zavest, vaditi se v lepi naši materinščini, uriti se v govorništvu, izobraževati se v pisateljevanju in kritiki, pripravljati se sploh za družabno in socialno življenje.« Povest je dragocena kulturna slika ljubljanskega dijaškega življenja v osemdesetih letih 19. stoletja. Prikazuje tedanjega gimnazijca, navezanega med letom na šolo, o počitnicah pa potujočega po deželi, njegova spoštljiva srečanja z vzorniki: Levstikom, Jurčičem in Gregorčičem. Že omenjeni Jakob Šolar je ob Debevčevi sedemdesetletnici (1937) zapisal, da »njegova avtobiografska dela sodijo med odlične literarne stvaritve,« ker lepo predstavlja pisemsko obliko kot pri nas zapostavljeno literarno vrsto. »Za dr. Debevca je ta knjiga značilna prav v vseh pogledih: vsa njegova osebnost, vse njegove ljubezni in zoprnosti so nam podane ... Njegova moč je v prijetnem zaupnem kramljanju, ki je pismu bistveno. Iz pisem ti odseva živo čuteč, estetsko izobražen človek, ki mu je umetnost, zlasti literarna, vir neprecenljivih duhovnih užitkov.« Z isto leposlovno tehniko je v nadaljevanju z naslovom *Do zmage* (1901–1902) slikal življenje slovenskih visokošolcev na Dunaju, a ne več s tako živimi barvami. Pisal je tudi raznovrstne knjižne razprave, kritike in ocene.

Njegovo življenjsko delo - prevod Danteja

Najpomembnejše delo Jožeta Debevca je prvi popolni slovenski prevod Dantejeve Božanske komedije (*Divina Commedia*), ki ga je z večjim presledkom prinašal *Dom in svet* od 1910 do 1925. Ob koncu prevoda je v tem listu pojasnil, zakaj in kako se je lotil prevajanja tega nadvse zahtevnega besedila. Spraševal se je: »Ali naj

imamo prevod zato, ker jih imajo že vsi drugi narodi, tudi skoraj vsi slovanski? Ali naj s prevodom samo to dokažemo, da je naš jezik prav tako zmožen za izražanje najvišjih misli kakor drugi? Ne tajim, nekoliko sta vplivala name tudi ta dva razloga; vendar zadnji in najgloblji je bil ta, da bi bil – kakor pri drugih narodih – prevod kažipot v deželo duhov.« Dobro se je zavedal, da bi pesnika moral prevajati pesnik in občudoval je Župančičev prevod dveh spevov Pekla. »Ker se ni lotil prevoda noben pesnik, ne preostaja drugega, kakor to, da vzame nase to ogromno delo kak suhoparen filolog.« Prevajal je tako, da je vsak spev najprej čim bolj natančno in razumljivo prestavil v prozo, šele potem je iskal pravo pesniško obliko. Njegov prevod je bil 'raztresen' v trinajstih letnikih Doma in sveta. Dobro se je zavedal: »Dokler ne izide v knjigi, ga ni.« Hkrati pa se je vprašal, kdo bi to knjigo bral. »Ne tajimo: le majhno število, morda te-le tri vrste izbrancev: tisti, ki ljubijo družbo velikih duhov iz preteklosti; tisti, ki vedo, da dela velikih mož niso nič drugega kakor izraz njih trpljenja, in morda tisti, ki žele človeštvu srednjega veka pogledati v dno duše.« Pred nedavnim umrli pesnik in pisatelj Andrej Capuder, mojster drugega prevoda celotne Dantejeve Božanske komedije (Založba Obzorja, Maribor 1972), je Debevčev jezikoslovno zvesti prevod, na katerega so se naslanjali kasnejši prevajalci (Debeljak, Gradnik), pohvalil s krščanskim »Bog ti plačaj!«